

Remissvar: SOU 2025:63 Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens-utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov.

Institutet för Biomedicinsk laboratorievetenskap (IBL) välkomnar utredningen för att stärka patientsäkerheten. Utredningen har haft i uppdrag att bedöma behovet av reglerad specialistkompetens för legitimerade yrkesgrupper där det idag inte finns sådan. Trots att det i utredningen framkommer att det finns ett uttalat behov av specialistkompetenta medarbetare i hälso- och sjukvården så konstateras det i utredningen att det saknas förutsättningar att föreslå författningsreglerade vidareutbildningar för exempelvis biomedicinska analytiker. Detta anses bero på antalet utbildade men även kring förutsättningarna för lärosätena att bedriva detta.

För att säkerställa en hög patientsäkerhet, framför allt inom diagnostik, krävs en standardiserad kompetensmodell för biomedicinska analytiker – det legitimationsyrke som ansvarar för ca 80 procent av alla diagnostiska analyser inom hälso- och sjukvården. Grundutbildningen, som i Sverige idag omfattar tre år (180 hp), ger en stabil bas, men räcker inte för att möta den ökande komplexiteten i modern laboratoriemedicin och inom klinisk fysiologi. Den tekniska utvecklingen går snabbt, nya avancerade analysmetoder etableras kontinuerligt, och mängden data som genereras kräver fördjupad kunskap i både biomedicinsk laboratorievetenskap, digitala verktyg och kvalitetssäkring.

Därför behövs en tydlig struktur för livslångt lärande och progression efter examen, med möjligheter till vidareutbildning på avancerad nivå, reglerade specialistutbildningar och forskarutbildning. En sådan modell stärker inte bara den enskilda biomedicinska analytikerns kompetens och yrkesidentitet, utan bidrar också direkt till att stärka vårdens kvalitet, innovationskraft och tillförlitligheten i diagnostiska beslut.

Vi vill framhålla vikten av att införa en reglerad specialistkompetens för biomedicinska analytiker och vi anser att utredningens förslag inte är tillräcklig för att möta de behov som finns inom svensk hälso- och sjukvård. Det lagda förslaget riskerar att bli ojämn, kortsiktig och utan koppling till vare sig legitimationens krav enligt patientsäkerhetslagen eller till akademisk progression.

Nedan utvecklas våra huvudsakliga argument.

Patientsäkerhet och kvalitet

Diagnostiken utvecklas snabbt och blir alltmer komplex, särskilt inom områden som molekylärbiologi, genetik och avancerad bilddiagnostik. Samtidigt förändras biomedicinska analytikerns roll: från att ha varit helt fokuserad på diagnostik till att också omfatta produktion av behandlingar, såsom blodkomponenter och avancerade läkemedelsterapier (Advanced Therapy Medicinal Products, ATMP). För att säkerställa en hög patientsäkerhet krävs utbildad personal med

Sandborgsvägen 52,
122 33 Enskede

SS
e-mail: Kansli@ibl-inst.se

Telefon: 08-24 01 30
Org. Nr: 802400-9279

Bankgiro: 778-0679

dokumenterad specialistkunskap. En reglerad specialistkompetens skulle utgöra en nationell kvalitetsgaranti för att biomedicinska analytiker som utför avancerade analyser har den kompetens som krävs. Morgondagens diagnostik, behandling och patientsäkerhet förutsätter både att nya biomedicinska analytiker kan rekryteras och att de som redan finns i yrket ges möjlighet att vidareutbilda sig. Parallellt behöver biomedicinska analytiker ta en större plats i den diagnostiknära forskningen, där deras kompetens är avgörande för att omsätta nya metoder i praktiken.

Kompetensförsörjning och framtidssäkring av vården

Biomedicinska analytiker är det enda legitimationsyrket inom diagnostik, och legitimationen innebär ett tydligt juridiskt ansvar för att undersökningar och analyser utförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Att inte bygga vidare på detta genom reglerad vidareutbildning innebär att vården avstår från den kombination av bredd och spets som är nödvändig för framtidens diagnostik. Hälso- och sjukvården står inför omfattande behov av specialistkunskap, både på kort och lång sikt. En reglerad specialistkompetens för biomedicinska analytiker stärker yrkets attraktivitet, förbättrar möjligheterna till kompetensförsörjning och bidrar till att behålla kvalificerade medarbetare i vården, som det ser ut idag lämnar många yrket tidigt i sin karriär ofta på grund av bristande karriärvägar, svag löneutveckling och avsaknad av erkänd specialistkompetens. Detta är en förlust både för arbetsgivarna och för patienterna.

Tydlighet i ansvar och uppdrag

En reglerad specialistkompetens skulle skapa tydliga nationella kriterier för vilken kompetens som krävs för avancerade arbetsuppgifter. Det underlättar för arbetsgivare att organisera verksamheten, fördela ansvar och säkerställa att rätt kompetens används på rätt nivå. Detta innebär också att biomedicinska analytiker ska vara självklara ledare för de diagnostiska klinikerna. Som legitimationsyrke inom diagnostik har biomedicinska analytikern den unika kompetensen att kombinera medicinsk vetenskap, teknisk metodkunskap och juridiskt ansvar. Att ge yrket ett tydligt mandat att leda och utveckla diagnostiska verksamheter är därför en förutsättning för långsiktigt hållbar kompetensförsörjning, hög patientsäkerhet och en stark innovationskraft i svensk hälso- och sjukvård.

Det förslag som tas upp som alternativ till en reglerad utbildning, i form av vårdkompetenslyftet, bygger på befintliga program på lärosätena men där dessa kompletteras med uppdragsutbildning som beställs av arbetsgivaren, via en ytterligare myndighet. Det är dock mycket oklart vilka konsekvenserna blir för lärosätena, tex utifrån planering av utbildningarnas storlek, VFU-platser mm om så kallad vanlig antagning ska pågå parallellt. Ett sådant system kan också leda till skillnader mellan regioner avseende vilka möjligheter som finns för medarbetarna och hur en genomförd utbildning tas till vara inom verksamheten.

Utveckling och innovation

Biomedicinska analytiker utgör en nyckelresurs i hälso- och sjukvårdens kontinuerliga utveckling och innovationsarbete. Yrkesgruppen besitter en unik kompetens som förenar medicinsk förståelse för hälsa och sjukdom med djup teknisk expertis inom avancerade laboratorie- och undersökningsmetoder. Denna tvärvetenskapliga kompetens möjliggör både kritisk värdering och vidareutveckling av befintliga analysmetoder samt aktiv medverkan i framtagandet av nya diagnostiska och tekniska lösningar. Biomedicinska analytiker bidrar därmed i hög grad till kvalitetssäkring, effektivisering och innovation inom preklinisk och klinisk diagnostik, behandling och forskning, och utgör en central länk mellan teknik, vetenskap och klinisk tillämpning. Detta stärker vårdens innovationsförmåga och bidrar till att Sverige kan behålla en ledande position inom diagnostik och medicinsk forskning.

Likvärdighet med andra professioner

Andra legitimationsyrken, såsom sjuksköterskor, har redan möjlighet att erhålla reglerad specialistkompetens efter sin grundutbildning. Att även biomedicinska analytiker får denna möjlighet är en fråga om likvärdighet mellan vårdens professioner och stärker den samlade kompetensstrukturen i hälso- och sjukvården.

Hur går vi vidare?

Yrket måste framstå som attraktivt för studenter som väljer en krävande treårig utbildning, men också erbjuda långsiktiga utvecklingsvägar. Här finns redan en grund att bygga på: utbildningar på avancerad nivå för biomedicinska analytiker finns idag vid flera lärosäten. Dessa kan och bör utnyttjas i formandet av framtidens reglerade specialistutbildningar för biomedicinska analytiker, vilket samtidigt kan skapa naturliga vägar mot forskarutbildning och klinisk forskning.

En nationell, standardiserad kompetensmodell – från grundutbildning till avancerad och forskningsförberedande nivå – är därmed en nödvändig satsning för att säkra kompetensförsörjningen, stärka klinisk forskning och ge Sverige en ledande position inom både diagnostik och framtidens behandlingar.

Vi uppmanar därför att SOU 2025:63 kompletteras med ett förslag med reglerad specialistkompetens för biomedicinska analytiker. Detta är en långsiktig och hållbar lösning som ger både tryggare vård för patienterna och bättre förutsättningar att behålla nödvändig kompetens inom hälso- och sjukvården.